

Kapitoly z dějin hudby II.

14. března 2011

Dějiny hudby: Hans Heinrich Eggebrecht (1919-1999) a jeho výklad pojmu

Schopnost diskursu o hudbě

Typ zkoušení: písemný test

(a) 10 otázek po dvou bodech = 20 bodů

(b) esej na určité téma ze života a díla jednoho ze tří vybraných skladatelů = 20 bodů

Celkem = 40 bodů

(viz IS – informace o předmětu)

příklad zkuškového testu

Aspekty:

dějiny hudby

dějiny forem: vznik (klasicismus, romantismus), jejich proměny;

hudební teorie v dějinách, tematické katalogy

duchovní hudba, liturgická hudba – římskokatolická, protestantská, pravoslavná, židovská

lidová hudba – jen okrajově, modely: česká (instrumentální) x moravská (vokální), romská, židovská

hudební interpretace - působení emocí

(viz také IS – osnova předmětu)

literatura:

www.dejiny.hudby.cz (Bohuslav Vítek: Přehled dějin hudby)

Encyklopedický atlas hudby

The New Grove Dictionary of Music and Musicians

(www.grovemusic.com)

Kouba: ABC hudebních slohů

Navrátil: Nástin vývoje dějin hudby 20. století

Zenkl: ABC hudebních forem

Pečman: Sloh a hudba

Jaroslav Smolka: Dějiny hudby

(Černušák: Dějepis hudby)

(více na IS – literatura k předmětu)

Richard Wagner - výlet 6., 7., 10. a 13. dubna

Vladimír Helfert: Periodisace dějin hudby

- hudba jako přechod od horizontality k vertikalitě

(nascanováno v IS – studijní materiály)

Johann Sebastian Bach (1685 – 1750)

(x Mannheimská škola)

Barbara Maria Willi – cembalo (Monteverdi - rozpis)

basso continuo

číslovaný bas

fuga: imitační práce, daný počet hlasů

fugeta, fugato

Dobře temperovaný klavír – tóniny, ladění

aliquotní tóny

Suity pro sólové violoncello BWV 1007 – 1012

Struktura Bachovy suity: Preludium – Allemande – Courante – Sarabande
– Menuet/Bourrée/Gavotte I.+II.(+I.) – Gigue

21. března 2011

Pašije (Jan, Matouš), Vánoční oratorium, Mše h-moll

terasovitá dynamika

Braniborské koncerty BWV 1046-1051 – různé sólové nástroje, poslech:

- č. 2 (klarina / Bachova trubka)

- č. 3

- č. 5 (cembalový koncert s kadencí)

Problematika historicky poučené interpretace

Variace, variační forma: Goldbergovy variace BWV 988

(Glenn Gould - klavír)

<http://video.google.com/videoplay?docid=-6984208089899995423>

Hudební obětina + Umění fugy (BWV 1079 + BWV 1080)

28. března 2011

Návaznosti na Bacha:

Mozart, Beethoven, Tomášek, Mendelssohn-Bartholdy, Hindemith,

Šostakovič, Schönberg, Webern

Dmitrij Dmitrijevič Šostakovič (1906 – 1975)

24 preludií a fug op. 87

Symfonie č. 4 c-moll - fugato

Lady Macbeth Mcenského újezdu – passacaglia

Dnešní pomůcka: <http://www.josef-k.net/mim/ThePianoKeyboard.gif>

Hudební teorie

- tón (výška, hlasitost, trvání, barva)
- intervaly (oktávová identita)
- stupnice
- akordy

Intervaly:

1 prima, 2 sekunda, 3 tercie, 4 kvarta, 5 kvinta, 6 sexta, 7 septima, 8 oktáva atd.

- čisté: 1, 4, 5, 8 (zmenšené > **čisté** > zvětšené)
- velké: 2, 3, 6, 7 (zmenšené > malé > **velké** > zvětšené)

Obraty intervalů = doplnění do oktávy

Posuvky: křížky (-is) a béčka (-es), odrážky

Dodekafonická stupnice (po půltónech) od C:

C Cis D Dis E F Fis G Gis A Ais H C

chromatika

anglická terminologie: B místo H! (naše = německá)

Durová stupnice C-dur:

C [cis] D [dis] E F [fis] G [gis] A [ais] H C

Durová stupnice G-dur:

G [gis] A [ais] H C [cis] D [dis] E [f] Fis G

Durová stupnice Cis-dur

Cis [d] Dis [e] Eis=f Fis [g] Gis [a] Ais [h] His=c Cis

Mollová stupnice a-moll:

(atd.)

Harmonie (terciová harmonie)

Tónika – na 1. stupni, dominanta – na 5. stupni, subdominanta – na 4. stupni

akordy a jejich obraty:

- trojzvuky (kvintakord CEG, sextakord EGC, kvartsextakord GCE)

(durový, mollový, zmenšený, zvětšený)

- čtyřzvuky (septakord CEGH, kvintsextakord EGHC, terckvartakord

GHCE, sekundakord HCEG)

(měkce/tvrdě malý/velký)

Bitonalita (Stravinskij), polytonalita

kvartové akordy (Bartók)

Rytmus

Notace: modální, předfrankonská, frankonská, černá menzura, bílá

menzura

perfektní a imperfektní menzura (stará hudba)

staré hodnoty: maxima, longa, brevis, semibrevis, minima, semiminima,

fusa, semifusa

perfektní: imperfekce, alterace (pouze ilustrace)

základní hodnoty: nota celá, půlová, čtvrt'ová, osminová, šestnáctinová

atd.

takty: 4/4 3/4 2/4; 3/8 6/8 9/8

triola, kvartola, kvintola, sextola atp.

akcent = přízvuk

polyrytmika

volný rytmus, non mésuré, rubato

Složení orchestru:

Lidský hlas: soprán, alt, tenor, bas

sekce: smyčce, dřevěné, žest'ové, bicí, každá se dělí do skupin podle lidských hlasů

Smyčce: housle I. II., viola, violoncello, kontrabas

(glosa: smyčcové kvarteto I. a II. housle, viola, violoncello)

Dřeva: flétna (pikola), hoboj (anglický roh), klarinet (basklarinet, Es-klarinet, saxofon), fagot (kontrafagot)

Žestě: trubka, lesní roh, trombony, tuba

Bicí: tympány (laděné), malý a velký buben, triangl, xylofony, zvony, tam-tam

klavír, harmonium, celesta

ladění

partitura

Poslech:

Stravinskij: Svěcení jara (1913) – 1. část (Uctívání Země)

11. dubna 2011

Lidová hudba Čech a Moravy

typ západní - východní / instrumentální – vokální

gregoriánský chorál - volný rytmus („non mesuré“), modalita

František Sušil – sběr lidových písní na Moravě

Poslech:

gregoriánský chorál - Spiritus Domini

http://www.christusrex.org/www2/cantgreg/partituras/in_spiritus_domini.gif

Franta Okénka

romská hudba z Rumunska

Balkán (Ilja Lukov) – bicí, akordeony

Hudební klasicismus

Kult rozumu, osvícenství

Počátky: rokoko, galantní sloh, Mannheimská škola

Odlišnosti: dynamika, melodika (raketa – Mozart: Eine kleine

Nachtmusik), rytmika, seufzer, ozdoby, klarinety

Motiv a téma – tematická práce

Malá písňová forma: A, AB, ABA

Velká písňová forma: XYX (X = ABA; Y= BAB)

Česká hudební emigrace:

Paříž: Krumpholz, Dusík (Rejcha +1836)

Mannheim: Stamic[/tz], Richter

severní Německo: bratři Bendové (+Zelenka)

Itálie: Mysliveček, Pichl

Vídeň: Vaňhal, Koželuh, Vraničtí, Kramář, Míča, Voříšek

(Rusko: Mareš, Nápravník)

První vídeňská škola

Joseph Haydn (1732 – 1809)

autorství

poslech: Sedm slov Vykupitelových na kříži, Hob. III, 50-56

katalogové číslo / opusové číslo

Wolfgang Amadeus Mozart (1756 – 1791)

Salieri

(Puškin 1830, Rimskij-Korsakov 1897, Shaffer 1979, Forman 1984)

návaznost na Bacha

Mozart a Praha

operní předehra

opera: italština, němčina (Entführung aus dem Serail, Zauberflöte)

poslech: Kouzelná flétna, Únos ze serailu, Figarova svatba (přede hry)

video:

Margical History Tour / Toulky historií s Marge (poslední třetina)

epizoda 324-11 (série XV.) seriálu Simpsonovi

<http://smotri.com/video/view/?id=v342692cc29>

(od 12:30)

- *katalogová čísla*

- *afekty*

- *vulgarismy*

problém geniality (Lebrecht + Gould; Dvořák x Nejedlý; Hanslick x Wagner)

Sonáta x sonátová forma

sonátová forma:

(úvod)

Expozice: hlavní (T) a vedlejší téma (D) (+3. téma - D) (opakuje)

Provedení: oblast hlavního tématu, oblast vedlejšího tématu, (+3. t.)

Repríza: hlavní (T) a vedlejší téma (T) (+3. téma - T)

(coda)

poslech:

Antonín Dvořák: Symfonie č. 9 e-moll op. 95 „Z nového světa“ - 1. věta
- *referenční symfonie*

I. Adagio – Allegro molto

Symfonie: čtyřvětá

I. rychlá: v sonátové formě

II. pomalá: variační forma

III. taneční: menuet, gavotte => scherzo (počínaje Symfonií č. 2 D-dur)

Struktura A – B – A (Scherzo – Trio – Scherzo)

IV. rychlá: rondo A – B – A – C – A – D – A

Dvořák – dokončení:

II. Largo

III. Scherzo: Molto vivace

IV. Allegro con fuoco

2. května 2011

Ludwig van Beethoven (1770 – 1827)

učitelé

Bach (knihovník van Swieten)

hluchota

hrdinství, osvícenství, revoluce

symfonie

subjektivní chápání díla

poslechy:

Symfonie č. 3 Es-dur op. 55 (1804)

- *Sinfonia eroica, composta per festeggiare il sovvenire d'un grand'uomo*

č. 5 c-moll op. 67 „Osudová“ (1808)

- tematická sevřenost

neoklasicismus – poslech:

Sergej Sergejevič Prokofjev (1891 – 1953):

Symfonie č. 1 D-dur op. 25 „Klasická“ (1917)

Allegro – Larghetto – Gavotta: Non troppo allegro – Finale: Molto vivace

Darius Milhaud (1892 – 1974):

Le boeuf sur le toit (Vůl na střeše) op. 58 (1919)

Les Six

Rondo/Rondeau: A – B – A – C – A – D atd.

(Erik Satie)

zpět k Beethovenovi

poslechy:

č. 6 F-dur op. 68 „Pastorální“ (1808) – *programní symfonie*

Hector Berlioz (1803 – 1869):

- Symphonie fantastique (1830): idée fixe, první romantická programní symfonie: IV. Pochod na popraviště; V. Sen o noci sabatu

9. května 2011

zpět k Beethovenovi

č. 7 A-dur op. 92 (1812) – IV. věta Allegro con brio

č. 9 d-moll op. 125 (1817-24) (s tzv. Ódou na radost, text Friedricha Schillera)

Velká fuga B-dur pro smyčcové kvarteto, op. 133 (1825):

http://216.129.110.22/files/imglnks/usimg/2/2b/IMSLP01464-Op133-Grosse_Fuge.pdf

Hudba 19. století x hudební romantismus:

raný: do r. 1830 (Weber, Schubert, Rossini)

vrcholný: 1830 – 1850 (Liszt, Berlioz; národní školy |—>>>)

pozdní: 1850 – 1890 (Wagner, Verdi, Bruckner; *Brahms+Dvořák)

krizový: 1890 – 1914 (Mahler, R. Strauss, Debussy, Puccini)

historismus

Felix Mendelssohn Bartholdy (1809 – 1847) – provedení Matoušových pašijí (1829)

bujení provozovacího aparátu

programní hudba

Eduard Hanslick (1825-1904): Vom Musikalisch-Schönen (O hudebním krásnu, 1854)

národní školy

ruská škola

opera

*klasicko-romantická syntéza

železnice

mše = ordinarium + proprium

ordinarium: Kyrie, Gloria, Credo, Sanctus (vč. Benedictus), Agnus Dei

proprium: Introitus, Graduale, Alleluia, Offertorium, Communio

Requiem = mše za zemřelé (text <http://cs.wikipedia.org/wiki/Requiem>)

sekvence Dies irae (text http://cs.wikipedia.org/wiki/Dies_irae)

video:

Beethoven: Missa solemnis D-dur op. 123 (1819-1823 – video):

II. Gloria:

http://www.youtube.com/watch?v=xpNiQLaX9_4

<http://www.youtube.com/watch?v=gaWRUsjSQ5g>

III. Credo:

<http://www.youtube.com/watch?v=R9ktXTeRKdo>

http://www.youtube.com/watch?v=D3T_r2OB3Y

Hector Berlioz (1803 – 1869):

- Requiem – Grande messe des morts (1837):

<http://www.youtube.com/watch?v=hFkAZT3e7Rk>

(ukázka z Tuba mirum od 0:28:28, nástup žestů 0:30:50; část Lacrymosa od 0:54:10)

<http://www.youtube.com/watch?v=Va3yEpcryw>

Bedřich Smetana (1824 – 1884):

- politika
- problémy nacionalismu
- operní dílo: domov versus svět
- domov a cizina
- hluchota
- husitství

Triumfální (slavnostní) symfonie E-dur op. 6 (1853)

Braniboři v Čechách – Prodaná nevěsta – atd.

Libuše

Má vlast – cyklus symfonických básní (1874-...):

Vyšehrad – Vltava – Šárka – Z českých luhů a hájů – Tábor – Blaník
klavírní skladby

Antonín Dvořák (1841 – 1904):

- přímočarost osobnosti: politika, hudební teorie
- programní hudba
- regrese stylu
- Zdeněk Nejedlý
- Fritz Simrock, Británie, USA

Slovanské tance opp. 46 (1878) a 72 (1886)
Symfonie č. 9 e- moll op. 95 „Z nového světa“
Smyčcový kvartet č. 12 F-dur op. 96 „Americký“
Requiem
Jakobín op. 84 (1887-88)
Rusalka op. 114 (1900)
libreto Jaroslav Kvapil

16. května 2011

Mocná hrstka: Musorgskij, Kjuj, Balakirev, Borodin, R. – K. (+Stasov)
Modest Petrovič Musorgskij (1839 – 1881): Kartinki (Obrázky z výstavy, 1874), orchestrace Maurice Ravel 1922:
Promenáda, Baba Jaga, Velká brána kyjevská
Nikolaj Andrejevič Rimskij-Korsakov (1844 – 1908): Šeherezáda –
symfonická suita (I. Moře a Sindibádův koráb)
Pjotr Iljič Čajkovskij (1840 – 1893):
Koncert č. 1 b-moll pro klavír a orchestr op. 23
Symfonie č. 4 f-moll op. 36
<http://www.youtube.com/watch?v=ytWTHfyhy6c>
Sergej Vasiljevič Rachmaninov (1873 – 1943):
Всенощное бдение (Nešpory) op. 37 (1915)
VI. Bogorodice Děvo, radujsa

opera 19. století

opéra comique, grand opéra, drame lyrique, opera buffa, opera seria, německá romantická opera, Verdi, Wagnerovo hudební drama (Gesamtkunstwerk), verismus

Richard Wagner (1813 – 1883): Tannhäuser (předehra k opeře)

- Gesamtkunstwerk
- Bayreuther Festspiele

Anton Bruckner (1824 – 1896): Symfonie č. 8 c-moll (1887/1890)

- dirigent Sergiu Celibidache

<http://www.youtube.com/watch?v=hmLwDFVx8BU>

Alexandr Nikolajevič Skrjabin (1872 – 1915): Poème de l'extase (Poéma extáze) op. 54 (1905)

Gustav Mahler (1860 – 1911):

- české kořeny
- Vídeň
- Olomouc – Lublaň – Kassel – Praha – Lipsko – Budapešť – Hamburk – Vídeň – New York
- Alma
- programnost, lidové texty, smrt, Rückert, čínští básníci

Symfonie č. 2 c-moll „Vzkříšení“ (1888-94)

Symfonie č. 5 cis-moll (1901-02)

Symfonie č. 8 Es-dur „Symfonie tisíců“ (1906)

Claude Debussy (1862 – 1918): Prélude à l'après-midi d'un faune (Předehra k faunovu odpoledni, 1894) – Ruský balet (1912)

Erik Satie (1866 – 1925): klavírní skladby s žertovnými názvy

- 3 Gymnopédies
- Parade (Paráda) – balet (prem. 1917)

Hudba 20. století

- východiska hudebního romantismu
 - impresionismus
 - expresionismus
 - 2. vídeňská škola: Schönberg, Webern, Berg
 - atonalita, atematismus, dodekafonie, dodekafonická řada, seriální technika, inverze a račí pohyb (Thomas Mann: Doktor Faustus)
 - neoklasicismus
 - Les Six (Pařížská šestka), Erik Satie, dadaismus
 - folklorismus
 - realismus, verismus
 - avantgarda
 - socialistický realismus (x formalismus)
 - elektroakustická hudba (Karlheinz Stockhausen)
- Ondes Martenot (Martenotovy vlny) - Messiaen
- aleatorika
 - témbrová hudba
 - konkrétní hudba (Steve Reich)
 - multimédia, happening
 - grafické partitury
 - polystylovost, synkretismus (Alfred Schnittke: 1. symfonie)
 - minimalismus, redukcionismus, repetitivní hudba (Glass, Reich)
 - meditativní hudba
 - syntézy, spojení s rockem, jazzem

- world music

Leoš Janáček (1854 – 1928)

- 1) rusofilství
- 2) lidová píseň + nápěvky mluvy
- 3) ženy

Hukvaldy - Brno - Praha

veliké stáří

problém Její pastorkyňa

bizarní náměty

ženské hrdinky

poslech:

mužské sbory:

Vojna (1885), Rozloučení (1904), Maryčka Magdónova (1906-7)

Sinfonietta (1926)

Glagolská mše (1926)

Z mrtvého domu (1927-28)

Charles Ives (1874 – 1954): Klavírní sonáta č. 2 „Concord, Mass., 1840-1860“ (1911-1915); Tři čtvrttónové kusy (1923-4)

Alois Hába (1893 – 1973): Matka op. 35 (1927-1929)

Dmitrij Dmitrijevič Šostakovič (1906 – 1975):

- tři tvůrčí období (1936/1960)

- umělec v totalitním státě

- Chaos místo hudby
 - útoky 1936, 1948, 1960; zlomová díla
- Smyčcový kvartet č. 8 c-moll op. 110 (1960)

Igor Fjodorovič Stravinskij (1882 – 1971)

Arnold Schönberg (1874 – 1951)

T. W. Adorno: Filozofie Nové hudby

Igor Stravinskij:

- Rozhovory s Robertem Craftem, Praha 1967 (orig. ???)
- Kronika mého života
- Hudební poetika
- Deník ze společných cest

Olivier Messiaen (1908 – 1992):

Symfonie Turangalíla (1946 – 1948)

vahranní skladby (l'Ascension, 1933)

Et exspecto resurrectionem mortuorum

ondes Martenot – Martenovy vlny

Philip Glass (*1937)

operní trilogie: Einstein on the Beach, Satyagraha, Akhnaten (Achnaton)

filmová trilogie: Koyaanisqatsi, Powaqqatsi, Naqoyqatsi

Steve Reich (*1936)

Different Trains (1988)

Arvo Augustovič Pärt (*1935)

styl tintinnabuli

Magnificat, De profundis, Te Deum, Passio (Pašije), Fratres (různé verze)